

LBRIS

We know
books

Abdulrazak Gurnah

FURT

Traducere din limba engleză și note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA
București

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

Căsătoria Rayei avu loc sub semnul panicii. Tatăl ei aflase că un tânăr îi acorda o atenție care nu putea fi luată drept altceva: la început îi arunca priviri lungi și un zâmbet cunoscător când trecea pe lângă ea, apoi, așa cum o văzuse cu ochii lui, tânărul o oprise pe stradă și o ținuse de vorbă câteva minute, probabil făcându-i promisiuni imposibile și aranjând o întâlnire de taină. Toate acestea se petrecuseră în fața lui. Era o purtare necuviincioasă, dovedind o totală proastă-creștere și lipsă de respect la adresa lui, a tatălui. Știa cine era tânărul, acesta fiind motivul pentru care îl alarmau amabilitățile cu care o năpădea pe Raya. Ar fi fost încă și mai rău dacă ar fi fost un străin, desigur, dar și așa era de-a dreptul îngrozitor. Pe nume Rafik, fusese un băiat obișnuit, dintotdeauna prin preajmă, fiul unor vecini care-și împărțeau sărăcia cu restul lumii, un puști care fugea pe stradă cu alții de-o seamă cu el și juca fotbal pe plajă. Apoi, în răzmerițele și confuzia luptei duse pentru a se descotorosi de britanici, li se alăturase

tovarășilor lui, cum își spuneau, și devenise membru al Partidului Umma. Împreună cu alți tovarăși fusese trimis în Cuba pentru instruire militară, sub nasul autorităților coloniale britanice, care ori nu înțelegeau scopul acelei excursii, ori nu dădeau doi bani pe el. Erau oricum pregătite de plecare.

Rafik se întorsese mai chipeș ca oricând, transformat într-un războinic zvelt și eroic într-o uniformă verde-kaki, cu o caschetă cum nu mai văzuseră niciodată. El și ceilalți tovarăși apăruseră numai bine ca să participe la revoluție și la urmările ei. Războinicii acelei epoci, printre care se număra și Rafik, știau numai cum să terorizeze populația, din moment ce nu se zărea nici un dușman, ci doar niște cetățeni asupriți și înspăimântați. Chiar și acel cuvânt, „cetățean“, era disputat, și eroilor le plăcea să se joace cu el. „Deci crezi că ești cetățean. Ia să vedem certificatul de naștere. Cum adică n-ai așa ceva?“ Multe persoane de o anumită vârstă nu-și bătuseră capul să-l solicite, așa că documentul nu era cerut decât dacă exista dorința de a umili sau a intimida sau, foarte adesea, ambele. „Ce soi de lipitoare ești tu, să te pretinzi cetățean?“ Totul făcea parte din bucuria puterii, să pedepsesci, să înspăimânti sau să expulzezi după bunul-plac.

În orice caz, Rafik se întorsese din Cuba strălucitor în uniformă, cu cascheta făcută celebră de Fidel Castro – sau, pentru variație, purtând o beretă neagră asemenea lui Che Guevara –, salutându-și tovarășii cu formule care erau noi pentru toată lumea, dar în curând aveau să devină familiare: *venceremos, la lucha continua, vamos*. La scurt timp începuse să-i arunce

ocheade Rayei și s-o abordeze pe stradă cu un zâmbet jucăuș pe chip. Oricine putea să vadă ce punea la cale. Ea avea șaptesprezece ani și era frumoasă, iar el era de-acum faimos pentru că lua mințile fetișcanelor.

–Nu-mi place cum vorbea cu tine. Știi cum sunt oamenii ăștia, spuse mândros tatăl ei. *Usindanganye*, nu încerca să mă duci de nas. Te-am văzut cum îi zâmbeai de parcă ți-ar fi plăcut ce-ți spunea. Umblă după tine. Chiar nu vezi? O să te necinstească. O să pogoare rușinea asupra familiei noastre.

Raya dădu să protesteze. Ce putea să facă? Nu se putea preface că nu-l cunoaște. Nu voia să-l jignească. Tatăl ei își roti brațul prin aer, indicându-i că-i cerea să tacă, apoi, cu un semn, o alungă. Hotărî să se consulte cu fratele lui mai mare, Hafidh, care se temea de rușine la fel de mult ca el și avea să înțeleagă panica pe care i-o stârnea interesul lui Rafik pentru Raya. „Ne omoară băieții și pe urmă caută să ne necinstească fetele“, spuse Hafidh. Înțelegeau amândoi la ce se referea. Frații erau desperați să găsească pe cineva care s-o salveze, să salveze pe toată lumea de umilință și ocară. De obicei, tatăl ei făcea apel la înțelepciunea fratelui său atunci când îi convenea, sau când avea nevoie de bani cu împrumut, sau când erau valabile ambele, ca acum. Pentru că orice aranjament pe care l-ar fi născocit avea să necesite bani pentru ceremonie, daruri și mâncare. Tatăl Rayei nu fusese binecuvântat cu darul înavuțirii, spre deosebire de fratele lui, care, pe deasupra, era și mărinimos.

Mirele pe care i-l găsiră era Bakari Abbas, un om cumsecade din Pemba, de patruzeci și ceva de ani,

divorțat, cu mijloace respectabile. Era întreprinzător în construcții și cunoștințele cu care se luase legătura îl vorbiseră de bine, așa că părinții Rayei îi organizară viața cu el. Când tatăl ei îi spuse, pe tonul acela întristat, autocompătitor pe care-l adopta când voia să le convingă pe ea ori pe maică-sa să fie în asentimentul lui, tânăra nu se gândi că avea vreo alegere reală, fie să accepte aranjamentul care avea să mențină respectabilitatea și onoarea părinților și ei înseși, fie să se ducă după soldatul huligan. Nimănui în afară de ea nu-i trecuse prin minte să întrebe dacă ar fi putut să-și încerce norocul cu eroul. Își înăbuși acel gând și nu-l dezvălui nimănui. Totul mersese mult prea departe, și poate că până la urmă n-avea să fie așa de rău.

Astfel, tatăl ei, care era slăbit fizic, dar dominator din fire, o făcu să accepte o căsătorie pe care fata se temea c-o s-o urască. Așa fusese crescută și așa își duseseră viețile toate cunoștințele ei. Suportă pregătirile bruște, intense și sfaturile mătușilor și ale altor femei pe care abia dacă le știa, care o spălară și o dezmiardară și o îndopară cu basmele supunerii față de poftele bărbătești, care îi șoptiră cum prețuirea bărbatului avea s-o împlinească și s-o înflăcăreze, cum atențiile lui drăgăstoase aveau să-i desăvârșească lumea și cum Dumnezeu avea să binecuvânteze rezultatul. Apoi, în noaptea când fu luată prizonieră, se culcă în patul lui Bakari Abbas și cunoscă pentru prima oară șocul cărnii dornice, copleșitoare, ce se apăsa peste corpul ei care nu opunea nici o rezistență. Nu putea să opună rezistență, nici în noaptea aceea, nici în cele următoare, deoarece

așa fusese învățată să facă. Era dreptul lui, iar ea era datoare să se supună.

Bakari Abbas avea o înfățișare plăcută, era chipeș de-a dreptul, puternic, fără pic de grăsime, de înălțime medie, mult peste un metru cincizeci. Era deprins cu mersul lumii, un om de afaceri, cu politețea firească și vorbele înflorite ale unuia cu o asemenea îndeletnicire. Cu Raya însă era uneori cam abrupt și nu contenea să-i poftască trupul, în fiecare zi, uneori de două sau trei ori pe zi. Ceea ce fusese întâi ciudat și înfricoșător ajunsese s-o apese tot mai mult și uneori s-o umilească, dar se supunea pentru că nu știa ce altceva să facă. Își spuse că asta îi era menit fiecărei femei, să îndure năvălirile impetuoase care erau necesare pentru a satisface nevoile bărbatului său și să se descurce cum putea ca să-și găsească plăcerea. Ar fi putut să arate mai multă măiestrie, ar fi putut să se prefacă încântată ca să-i tempereze dorința de-a o vedea capitulând, dar era prea tânără și prea dezgustată. Nu putea să nu se strâmbe când el își găsea desfătarea, cu fața schimonosită și ochii strâns închiși. Asta îl făcu să râdă, și atunci începu s-o alinte cu șoapte dulci și sărutări, iar când asta nu dădu roade, îi ceru tot mai aspru să-i răspundă cu mai multă bucurie la strădani. Reținerea și rezistența ei mută îi întăriră hotărârea s-o trezească, după cum spuse. Ajunsese să-i cunoască zâmbetul din acele momente. „Haide, privighetoarea mea, dăruiește-mi un geamăt de plăcere“, îi murmură în timp ce-și împingea pelvisul ciolănos în carnea moale dintre coapsele ei larg desfăcute.

Raya învătă să-și ușureze soarta, să scape de durere pregătindu-și corpul să-l primească. Învătă câteva tactici așa încât să nu fie mereu la mila lui, să întârzie și să amâne, precum și să simuleze plăcerea. Spunea „nu“ de câte ori putea și riposta când el o certa, răspunzând cu insulte răutăcioase la amenințările lui tiranice. Era un coșmar despre care nu putea povesti nimănui. În unele clipe se întreba dacă nu cumva i-ar fi fost mai bine cu chipeșul Rafik, dar știa deja cât de prost s-ar fi sfârșit. Rafik fusese împușcat mortal în cursul unei încăierări sângeroase la un an după nunta ei.

Certurile cu Bakari continuară neabătut și părură să se înrăutățească după nașterea fiului lor, Karim. Reținerea Rayei de a-l lăsa să se culce cu ea atât de curând după naștere îl aduse în culmea nerăbdării, și de câte ori era respins făcea crize de furie înspăimântătoare. Poveștile despre afabilitatea lui nu erau exagerate. Era fermecător cu alții, din câte vedea Raya, dar își rezerva cruzimea pentru ea și găsea o anume delectare în asta, stârnindu-i teama că într-o zi va trece la violență. Nu știa ce era mai bine, să se facă mică și să tremure în fața lui ca semn al capitulării, lucru pe care știa că bărbatul și-l dorește, sau să fie încăpățanată și să-l ocărăscă la rândul ei. Învătase să-i suporte disprețul, se învăța treptat și cu dezgustul pe care i-l provoca propria-i persoană, dar era înnebunită de grijă pentru siguranța copilului. Uneori se întreba dacă așa era viața majorității femeilor, dacă așa trăiau, terorizate de bărbații lor. De ce nu luau cuvântul? Era nu știa cu cine ar fi putut să stea de vorbă.

Când Karim avea trei ani, după ce plănuia în secret și folosi o mulțime de viclesuguri, îl luă cu ea și se mută acasă, la Unguja, părăsindu-și bărbatul. Se duse la Unguja să-și viziteze părinții și refuză să se întoarcă. Viața ei cu Bakari Abbas îi arătase cât de inutilă era supunerea pe care fusese crescută s-o respecte și care o înfuriase destul cât să opună rezistență. Nu băgă în seamă mesajele trimise de el, prin care îi porunca să se întoarcă, nici amenințarea de a divorța și de a nu-i lăsa nici un ban. Nu băgă în seamă invocarea legii civile și religioase prin care el își revendica dreptul de a-și recupera băiatul. Pe scurt, se despărțiră la cuțite, din partea ei cu scârbă pentru violența și poftele lui promiscue și pentru modul în care fusese silită să se mărite, din partea lui cu revoltă, pe care o exprimă refuzând să-i ofere vreodată sprijin financiar. Ar fi putut să-l forțeze făcând apel la lege sau chiar la practicile cutumiare, dar Raya era prea buimacă și prea înverșunată ca să-i pese, în ciuda rugămintelor tatălui și unchiului. Nu le putea mărturisi cât de crud fusese cu ea. Îi era prea rușine. Tot ce putu spune fu că se ciondăneau tot timpul și că nu voia să trăiască așa. Apoi le interzise să ceară de la el până și un sfânt.

Raya și Karim se mutară în casa familială. Părinții ei închiriau două camere întunecate la primul etaj al unei case și împărțeau bucătăria și baia cu chiriașii de deasupra. Încăperile îi păreau înghesuite, și întreaga clădire mirosea a acru. Între casa lor și cea de alături era o alee îngustă pe care bărbații care treceau pe acolo o foloseau uneori drept pisoar. Karim dormea pe podea în camera bunicilor, iar Raya își făcea patul

în cealaltă încăpere când venea momentul de mers la culcare. Se mutase acolo fără tragere de inimă, prea puțin dornică să se întoarcă la chiliile neaerisite în care crescuse, deși găsea o anume ușurare în faptul că mama ei prelua o parte din îngrijirea copilului. Nici tatăl ei nu se bucura s-o vadă acasă, bombănind despre îndatoririle unei neveste și despre sărmanul bărbat lăsat singur, fără să-i poarte nimeni de grijă. Raya se temea de purtarea despotică a tatălui ei, de agresivitatea lui pasivă. „N-a auzit nimeni c-am strigat? Cafeaua e rece, e amară, e slabă. Suntem așa de săraci încât să nu ne permitem o cafea cum trebuie? De ce nu mă ascultă nimeni? Unde mi-e apa de îmbăiere? Mă dor șalele. Nu pot să dorm cu toată gălăgia aia de deasupra. Chiar nu vă puteți opri din vorbit, muierilor?”

Singura lui calitate, care-l ridica în ochii Rayei, era talentul de a spune povești. Poveștile acelea îi fermecaseră copilăria. Le luase drept bune, și chiar și atunci când crescuse nu putuse scăpa de senzația că erau adevărate. Tatăl ei nu le născocea, asta avea s-o priceapă mai târziu. Ascultase aceleași povești în copilărie, la fel ca mama ei, însă mama nu avea darul lui de a le istorisi și adesea uita detalii importante, zâmbind spășită când nu mai știa care era morala. El spunea foarte frumos povești despre animale vorbitoare, când Raya era mică, și apoi despre fantezii și aventuri în lumea largă, narând diferitele părți cu o alegere iscusită a tonului și a vocii. Dar pe urmă izvorul poveștilor secase. Ea știa de ce. Un soi de amarăciune intrase în mintea tatălui ei după revoluție, și

enumerarea nedreptăților și doleanțelor luase locul poveștilor care-i fermecaseră copilăria.

Seceta de povești avea legătură și cu ceea ce pățise vărul ei, Suleman, fiul lui Hafidh, fratele mai mare al tatălui ei. Suleman intrase în noile forțe de securitate care se formaseră cu puțin timp înainte de independență. În aceeași perioadă în care Fidel Castro îi antrena pe tovarăși să se întoarcă acasă și să declanșeze o revoluție, noul guvern care se pregătea să preia puterea de la britanici înființa o forță de poliție paramilitară care să mențină ordinea publică. Poliția existentă era o creație imperială, menită să-i controleze pe supușii coloniali, le spusese noul guvern. Noua unitate de securitate urma să funcționeze pe alte baze, având însărcinarea de a-i proteja pe cetățeni în loc să-i intimideze. Asta li se spusese. Majoritatea recruților terminaseră de curând școala, cei mai mulți erau la sfârșitul adolescenței. Însă comandantul unității era britanic, deoarece ar fi fost păcat să nu folosească experiența imperialiștilor cât timp erau încă acolo. Într-o noapte se iscaseră zvonuri despre planificarea unor tulburări, iar comandantul nu voise să riște izbucnirea unei încăierări în depozitul de armament în timp ce el era la o petrecere unde își confirmase de mult prezența. Prin urmare, avusese grijă să păstreze cheile de la depozit în buzunar, sau poate acasă, în servietă, sau poate altundeva. În orice caz, îi lăsase pe adolescenții neînarmați în barăcile lor, iar tinerii, care primiseră doar o instruire minimă, care nu știau ce să facă și nu aveau nici un mijloc să se apere, fuseseră măcelăriți. Acesta fusese prologul revoluției. Fiul lui Hafidh,

Suleman, era unul dintre acei băieți. Se înrolase imediat după terminarea școlii, în decembrie, și avusese parte de numai două săptămâni de instrucție.

Nu-l găsiseră, nici printre răniți, nici printre mutilați, nici printre morți, iar după evenimente, cu poveștile care circulau și laudele cu care se împăunau învingătorii, nu putuseră presupune decât că se număra printre cei dispăruți. Frații nu vorbeau niciodată despre băiat, limitându-se la a-l pomeni în rugăciunile lor. Mama lui îl jelea și plângea tot timpul, suferința făcând-o să se socotească nevrednică de a trăi. Asta îl distrusese pe Baba¹, deși nu era tatăl tânărului. Ceva ieșise din el, și acela fusese momentul când poveștile îi secaseră ori se transformaseră în lamentații amare. Cu trecerea timpului, amintirea poveștilor se estompase, dar Raya încă mai știa că unele erau amuzante și înduioșătoare. Cea despre cerșetorul care fusese pus să fure aroma banchetului sultanului și pe care Abunuwas îl ajutase să se achite de însărcinare aruncând monede pe pardoseala palatului și cerându-i sultanului să accepte clinchetul banilor pe post de plată. Sau cea despre un struț care dăduse de necaz, Raya nu mai ținea minte exact despre ce era vorba. Mai era și una sumbră, despre un castel din vârful unui munte negru din magnetit, care nu putea fi cucerit din cauză că, atunci când dușmanii se apropiau, săbiile și lăncile le zburau din mâini și rămâneau lipite de stânci. Sau cea despre surorile simandicoase care mâncau orezul cu un ac, câte un bob pe rând. Amintirea acelor povești nu

putea compensa nesfârșitele lui gemete și mormăieli, tot mai lungi și mai grave pe măsură ce îmbătrânea. Nu o făcea voit, Raya o știa, dar tot îi era greu să-i îndure durerile și tânguierile.

Mama ei trebuia să-i maseze tot corpul la prima oră în fiecare dimineață și înainte de culcare în fiecare seară, precum și în orice moment al zilei dacă el o cerea. Se punea în genunchi și îl masa de la gât și umeri până la degetele de la picioare, în timp ce el gemea cu o mulțumire masochistă. După masajul de dimineață se îmbrăca și aștepta să sosească prima ceașcă de ceai a zilei, însoțită de o gogoasă *maandazi* fierbinte. Adesea, ceaiul avea un cusur sau gogoșa era prea dulce, sau era altceva care nu-i plăcea. Când Raya se întoarse cu Karim, tatăl încercă s-o recruteze în forța de muncă însărcinată cu satisfacerea nevoilor lui, chemând-o să-i facă masaj când mama ei era ocupată, însă ea refuză. Învățase destule în perioada petrecută cu Bakari Abbas ca să nu-i ia în seamă bombănelile.

La douăzeci și unu de ani, Raya era o frumusețe, deși nu înțelegea pe deplin acest lucru. În orice caz, n-o interesa să atragă atenția bărbaților. Credea că avusese parte de suficientă dorință de genul acela și voia doar să fie lăsată în pace, să ducă o viață potolită, cu mici motive de mulțumire. Fără voia ei, se bucura într-o anumită măsură că se mutase la părinți, că i se ușura responsabilitatea pentru creșterea băiatului și că erau cât de cât în siguranță. O surprindea graba cu care își lăsase mama să preia sarcina îngrijirii lui Karim, dar, cu cât îi slăbea sentimentul de vinovăție pentru acel transfer, cu atât mai detașat își privea

¹ Tata (în kiswahili)

copilul, asociindu-l, fără să se poată abține, cu o perioadă tulbure.

Pentru tatăl ei era destul de tânără ca să reprezinte o sursă de rușine și dezonoare, atrăgând atenția unor indivizi cu reputație proastă.

– Gândește-te la copilul tău, îi spuse.

– Mă gândesc la copilul meu, îi replică ea.

– O să crească fără tată, insistă el. Soțul tău are dreptul să-și ceară băiatul înapoi. Du-te la el. Ai o datorie; băiatul tău are nevoie de taică-său. Sau la să-ne să-ți găsim alt soț. Divorțul nu e capătul lumii, e un fleac.

Raya ridică din umeri și nu răspunse. Se gândi: „Prima oară te-ai descurcat de minune, n-am ce zice. Nimic din ce-mi spui tu nu mă va convinge să mă întorc la Bakari Abbas“.

2

Karim avea un frate mai mare, Ali, care era fiul altei femei. Mama lui Ali, Mamkuu, divorțase de Bakari Abbas când fiul ei avea opt ani și se mutase de la Pemba la Unguja. Șase ani mai târziu, Bakari Abbas se însurase cu Raya, așa că diferența de vârstă dintre cei doi băieți era de vreo zece ani.

Ali era încă la școală când Karim și mama lui se întorseseră la Unguja. Cei doi frați nu semănau deloc. La paisprezece ani, Ali avea deja trăsăturile și silueta unui adult. Fața lui era bine conturată, ca a tatălui său, dar era mai scund decât acesta, avea un metru cincizeci, și corpul lui era musculos și promitea să devină îndesat, pe când Bakari Abbas era slab și ciolanos. Spre deosebire de tatăl lui, Ali avea pe chip o expresie de ștregărie tinerească și zâmbea larg din te miri ce. Îi plăceau enorm marea și compania pescarilor, cei mai mulți fiind băieți doar cu puțin mai mari ca el, care locuiau în cartier și-i fusese ră tovarăși de joacă în copilărie. Uneori fugea de la școală și se ducea la pescuit cu prietenii lui; cu toate